

לחללו בדוקא על כסף צורי. דהאמר שמואל: הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה — מחולל! ופרוטה לאו כסף צורי היא.

ומשנינן: הקדש נמי יליף בגזירה שוה "קדש" "קדש" ממעשר שני, דמהני חילול בכל דבר.

ותו מקשינן: והרי קידושי אשה שאמור בהם כסף, דהא כתיב באמה עבריה "ויצאה חנם אין כסף", ודרשינן: אין כסף לאדון זה שיוצאת ממנו בסימני גערות, אבל יש כסף לאדון אחר, והוא האב שמקבל את כסף קידושיה.

ותנן: בית שמאי אומרים: האשה מתקדשת בדינר ושוה דינר!

ובית הלל אומרים: בפרוטה ובשוה פרוטה! ועל אף דכתיב בהו "כסף" לא בעינן כסף צורי, אלא סגי בפרוטת נחושת.

וקשיא, וכי לימא דרב אסי, דאמר "כל כסף שבתורה כסף צורי" אזיל כבית שמאי דאמר "דינר ושוה דינר"? והא לית הלכתא כוותייהו.

אלא אי איתמר הא דרב אסי, הכי איתמר: אמר רב יהודה אמר רב אסי: כל כסף קצוב האמור בתורה הריהו כסף צורי. וכסף האמור בדין של דבריהם של חכמים, הריהו כסף מדינה! שהוא שמינית שבכסף צורי. ובהכי סלקא כל קושיות דלעיל. דלעולם "כסף" סתם שלא נאמר בו קצבה, לאו דוקא כסף צורי הוא.

ומקשינן: אי לכסף קצוב אתא רב אסי, מאי

קא משמע לן? והא תנינא במתניתין "חמש סלעים של בן במנה צורי, ושליש של עבד וחמישים של אונס ומפתה ומאה של מוציא שם רע, כולם בשקל הקודש במנה צורי". וכבר הובאו במשנה כל המקומות שנזכר בהם כסף קצוב שהוא כסף צורי. ומאי אתא רב אסי לאוסופי?

ומשנינן: הא דשל דבריהם הוא כסף מדינה איצטריכא ליה לרב אסי לאשמועינן. וכהא דתנן: התוקע לחבירו, [שמכחו באוזנו. ועוד פירש רש"י שתקע בפיו קול לאוזנו של חבירו] נותן לו סלע משום בושת!

ועלה קאמר רב אסי: לא תימא שהוא סלע צורי השוה ארבע זוזי, אלא סלע מדינה השוה פלגא דזוזא. דבמדינה קרי אינשי "סלע" לפלגא דזוזא.

חנן בישא תקע ליה לההוא גברא באוזנו. אתא לקמיה דרב הונא.

אמר ליה רב הונא: הב ליה לזה שתקעת לו, פלגא דזוזא.

היה ליה לחנן בישא זוזא מאכא [שנפחתה א-א צורתו] בהדיה, דלא נפיק בהוצאה ואינו עובר לסוחר. תקע ליה חנן בישא לההוא גברא זימנא אחרינא, ונתחייב לו עוד פלגא דזוזא, ויהביה ניהליה את כולו.

שנינו במתניתין: שלישים של עבד, חמישים של אונס ושל מפתה, ומאה של מוציא שם רע כולם בשקל הקודש במנה צורי.

והוינן בה: הא דקתני תו "כולם בשקל הקדש", למה לי? הא תנא ליה ברישא וכבר

פרט את כולם.

ומשנינן: משום **אונם ומוציא שם רע איצטריך ליה לתנא למינקט "כולם"**. דסלקא דעתך **אמינא**, בשלמא כולהו כתיב בהו שקלים להדיא. בפדיון הבן כתיב "חמשת שקלים לגלגלת", ובעבד כתיב "שלשים שקלים יתן לאדוניו", ובמפתה כתיב "כסף ישקול" [שהוא לשון שקלים]. אבל באונס ומוציא שם רע דכתיב בהו "חמשים כסף" "ומאה כסף", נימא דכיון דלא כתיב בהו "שקלים" אימא זוזי בעלמא בעי למיתב. ומרישא לא שמעינן אלא דחייבים כסף צורי. אבל אכתי אפשר דבוזזים צורים הם. קא משמע לן סיפא ד"כולם בשקל הקדש". דהיינו סלע צורי. משום דמילף קא ילפי מהדרי! דכל כסף קצוב הוא בשקל הקודש.

שנינו במתניתין: **חויין מן השקלים** — שאין מביאין אלא מטבע של חצי שקל ולא שוה כסף.

תנא: **חויין מן השקלים, ומעשר שני, ושתי מעות כסף של הראיון לקנות בהם עולת ראייה** — דבעינן בהו כסף ממש ולא שוה כסף.

ומפרשינן: **שקלים, כדתנן: מצרפין שקלים של כל בני העיר ששולחין שקליהם לירושלים ומחליפים אותם לדרבונות** [מטבעות זהב] **מפני משאוי הדרך!** שטורח הוא להעלות שקלים הרבה לירושלים. ודוקא דרבונות, אבל זהב שאינו טבוע במטבע, וכן כל שוה כסף — לא. משום דחיישינן שמא יוזל, ונמצא ההקדש מפסיד. אבל מטבע לא זייל.

מעשר שני לא נפדה על שוה כסף, משום דכתיב "וצרת הכסף בדרך"! כסף שיש בו צורת מטבע בדוקא.

ושתי מעות של הראיון לא יביאון אלא במטבע, כדתני רב יוסף: **שלא יביא סיגה** [גוש כסף] **לעזרה!** אלא מטבע כסף. (2)

מתניתין:

אף על פי שפודין את הבכור בשוה כסף, וכמבואר במשנה הקודמת, מכל מקום:

אין פודין את הבכור לא בעבדים ולא בשטרות שיש לאבי הבן על אחרים, (3) ולא בקרקעות, ויתבאר הטעם בגמרא.

א. נראה מלשון רש"י, שאף לאחר שיגבה הכהן אותו חוב אין בנו פדוי, ואף על גב שמכחו של האב הגיע ליד הכהן חמש סלעים. וראה בזה היטב במהרי"ט אלגאזי [פא ב, ד"ה והנה], ובמה שהובא בהערות הנדמ"ח בהערה 239 240 [וראה עוד בכיאר משנתנו, מה שיתבאר בהערות שעל הגמרא].

ב. הנה במשנה בבבא מציעא נו א שנינו: אין אונאה לשטרות, וממעטינן להו מאונאה משום שאין גופן ממוין.

2. ובתוספות פירשו דרב יוסף יהיב טעמא. שאם היה מביא שוה כסף, זימנין דמייתי נסכא וכסף סיגים שלא ישוה שתי מעות. ולא ימכרו לו עולת ראייה טובה כפי שהיו מוכרים לו אילו היה מביא כסף טבוע.

3. שאם יש לו שטר חוב על חברו בחמש סלעים, ונתנו לכהן שיגבה אותו חוב בפדיון בנו אינו פדוי, רש"י. וממעטינן להו בגמרא משום שאין גופן ממוין.

לכשנתן, מכל מקום גזרו חכמים שלא יהא הבן פדוי, משום גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות.

לפיכך, אם רצה הכהן — כדי שלא יפסיד האב חמשה סלעים — **ליתן לו במתנה** [להחזיר לו חמשה סלעים] **רשאי**.⁽⁶⁾

המפריש חמש סלעים לפדיון בנו, ואבד, הרי האב חייב באחריותו, שנאמר בפרשת מתנות כהונה [במדבר יח]: "וידבר ה' אל

ולא בהקדשות, מפרש בגמרא דהכי קאמר: ואף את ההקדשות אין פודין בכל אלו.

ואם כתב האב לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים, ובכתב זה רוצה הוא לפדות את בנו: (4)

הרי לא מיבעיא שאינו נפדה בכתב זה,⁽⁵⁾ אלא חייב הוא ליתן לו, ומכל מקום בנו אינו פדוי מדרבנן, ואפילו נתן לו. ויתבאר בגמרא, שאם כי מן התורה הבן פדוי

4. נחלקו רש"י ותוספות בביאור הכתיבה הזו, דלשיטת רש"י בכתובות קב א — כפי שהביאו מדבריו בתוספות כאן בד"ה כתב — הכוונה היא שהודה לו בשטר שהוא חייב לו חמש סלעים. ואילו לשיטת רבינו תם — כמבואר בתוספות — הכוונה היא שחייב את עצמו בחוב שאינו חייב בו.

5. כן הוא בפשוטו ביאור לשון המשנה. ובהערות שבגמרא יתבאר, שמן התורה אין הבן פדוי בהתחייבות זו, וטעם יתבאר הטעם לזה, אם משום שבשטרות אין פודין, או טעם אחר.

6. פירש רש"י: אבל תקנתא אחריתי ליכא. פירוש: קודם שפדה אצלו שנית, אין עצה שהכהן יחזיר לו את חמש הסלעים והאב יחזור ויפדה בהם, אלא מחויב לפדות בחמש סלעים אחרים, ואם הכהן רוצה להחזיר לו אחר כך, רשאי. והטעם בזה: שאם יתנם לו הכהן על מנת להחזיר לא יועיל הפדיון כיון דבלאו הכי מוכרח האב ליתנם לכהן מחמת התנאי, נמצא דאין הנתינה בשביל הפדיון, ואם יתן לו על מנת שיחזור ויפדה את בנו אצלו, אסור משום כהן המסייע בבית הגרנות, ראשית בכורים. וראה ברש"ש ביאור אחר במשנה, ובמה שכתב עליו

ורש"י שם פירש: המוכר שטרות לגבות חוב שבתוכו ויטלנו לעצמו, וכשם שפירש כאן. ובתוספות שם נו ב, צידדו בתירוץ אחד לומר דמכירת שטרות אינה אלא מדרבנן, ומה דמעטינן להו מן הכתוב לא מיירי שמכר את החוב, אלא הלווה על פה ונתן לו יותר מדאי כדי לעשות שטר שעבוד, או הלווה בשטר ונתן לו הלוה יותר מדאי שיחזיר לו השטר, ויהיה מלוה על פה, [וראה גם בתוספות כתובות פה ב סוף ד"ה המוכר].

ולשיטת התוספות בתירוצם זה — כיון דאף בפדיון הבן יש להקשות: למה לי למעוטי שטרות כיון דמכירת שטרות דרבנן — יתבאר גם מה ששינונו כאן "ולא בשטרות", שבאמת אינו מוכר לו את החוב שבשטר, ודלא כרש"י, אלא כגון שהיה האב חייב לכהן איזה חוב גדול שאין עליו שטר, וכתב לו שטר עליו, והראיה שבשטר שוה חמש סלעים. [וראה מה שיתבאר בזה עוד בהערות שעל הגמרא].

ובעיקר הקושיא לשיטות הסוברים שמכירת שטרות אינו אלא דרבנן, איך יפרנסו את מיעוט הכתוב גבי שטרות, ראה מהרי"ט אלגאזי [פא ב] ומה שכתב עליו בבית הלוי חלק א סימן כג, ובתומים סימן סו אות א בקצות החושן ובנתיבות המשפט שם, ובפלתי סימן פד אות ב.

גמרא:

שנינו במשנה: אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות: מבארת הגמרא דמתניתין דלא כרבי היא,

אהרן: כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך, אך פדה תפדה⁽⁷⁾ את בכור האדם, ודרשינן: כאשר יהיה לך [בידך] הפדיון אז יהיה הבכור פדוי.⁽⁸⁾

בראשית בכורים שם.

7. נכתב על פי הגהת הרש"ש.

8. א. לפי פשוטו, מבואר כאן במשנה שאין שייך הפרשה בפדיון הבן להיות ממון השבט כשאר מתנות כהונה, ולכן הוא חייב באחריותו, כי הפרשתו אינה כלום. ואכן הרבה אחרונים [קצות החושן רמג ד, רבי עקיבא איגר בשו"ת ח"א סימן רג, שערי ישר וחזון איש] נוקטים שאין ההפרשה עושה כלום בדיני הממונות.

ובהערות לסוגיא לעיל מזב גבי כהן שיש לו בן חלל, הובא בשם מהרי"ט אלגאזי [סז ב] לפרש את המשמע מרש"י והרא"ש שם, שצריך האב להפריש חמש סלעים ונוטלו לעצמו. והוקשה לו: הפרשה מה זו עושה, כיון שנוטלו לעצמו [דלא סבירא ליה כדברי השערי ישר, שההפרשה נעשית לחלל איזה קדושה שיש על הבן]?! ומכח זה נטה לומר, דרש"י והרא"ש סבירא להו [שלא כשיטת התוספות, ע"ש], שבהפרשה נעשה לממון השבט כשאר מתנות כהונה, והוא אין לו בו אלא טובת הנאה, וכיון שכהן הוא נוטלו לעצמו.

אך הוקשה לו דבר זה, שלא שייך זה כי אם במתנות כהונה דמיד שהפרישם חל קדושת תרומה עליה ואי אפשר להחליפם בפירות אחרות, ומיד חל שם תרומה ונעשה ממון כהן. אבל גבי פדיון דלא חייבו הכתוב בדבר מסויים מנכסיו כי אם חיובא רמיא עליה ליתן חמש סלעים מכל נכסיו יהיה מה שיהיה, ואם הפריש

חמש סלעים לפדיון בנו כל שלא זכה הכהן פשיטא דיכול להחליפם באחרים דאכתי ממונו הוא, ומהאי טעמא אמרינן דהמפריש חמש סלעים לפדיון בנו חייב באחריותם, ופדיון הבן הו' כשאר חובות שחייב האדם, דאם הפריש מממונו כדי שיעור חובו לא זכה המלוה משעת הפרשה, וכמו כן גבי פדיון, ואם כן, לא שייך למימר דמשעה שהפריש נעשה ממון כהן, דאם כן, אמאי חייב באחריותם, הא בשאר מתנות כהונה משעה שהפרישם אינו חייב באחריותם עוד.

וראה שם שיישב ענין זה בארוכה, ובתוך דבריו כתב שם בפירוש משנתנו "דחדית לך קרא דחייב באחריותו, דאף דמשעת הפרשה הו' ממון כהן, מכל מקום מתלי תלי עד שיבוא ליד כהן, דאם הגיע ליד כהן הרי למפרע משעת הפרשה היה ממון כהן [כלומר, ממון השבט], ואם נאבד ולא הגיע ליד הכהן אינו פדוי למפרע דחייב באחריותו". וראה עוד בדבריו בענין זה באות פב אות א.

ב. בקצות החושן [סימן רמג ד] הביא דברי הפרי חדש בקונטרס מים חיים דמותר ליתן לכהן קטן פדיון חמש סלעים, משום דברעת אחרת מקנה אותו גם קטן זוכה, והביא לזה ראיה מתרומה, דמשמע ביבמות צט ב שחולקים לקטן תרומה.

ובקצות החושן השיג, דבתרומה כיון דקיימא לן טובת הנאה אינה ממון, אם כן, אין לבעלים במתנות כלום, ואין זה דעת אחרת מקנה, ואם כן, הא דנותנין תרומה לקטן אינו

דעתי תניא:

רבי אומר: בכל — כסף ושוה כסף, ואפילו בעבדים וקרקעות — **פודין בכור אדם, הוין מן השטרות.**

שואלת הגמרא: **מאי טעמא דרבי?**

דריש לכתובים בפרשת פדיון הבן שנאמר "ופדויי מכן חודש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים" במידת **"ריבוי ומיעוטי"**:

רש"י בשבועות ד ב ד"ה דרריש, מבאר את החילוק בין דרשה בדרך ריבוי ומיעוט, לבין

דרשה בדרך כלל ופרט, והנידון שם הוא לענין מה שאמרה תורה בשבועת ביטוי [ויקרא ה] "נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה", ויש כאן ריבוי וכלל "נפש כי תשבע לבטא בשפתים", ומיעוט ופרט "להרע או להיטיב", ושוב ריבוי וכלל "לכל אשר יבטא האדם בשבועה". וכך ביאר:

דריש ריבוי ומיעוטי: לא היה דורש את התורה במשמעות כללות ופרטות, אלא במשמעות רבויין ומיעוטיין, וגבי שבועות הכי דריש: "נפש כי תשבע" ריבה כל השבועות, "להרע או להיטיב" מיעט את

באות א משם המהרי"ט אלגאזי, שאם לא כן מה ראייה היא שאם זיכה לכהן עדיין באחריותיה קיימי, כיון שבהפרשה עדיין לא זכה כלל, מה שאין כן כשזיכה על ידי אחר. אך ראה בדבריו בהלכות זכיה ומתנה סימן ח הובאו דבריו במהרי"ט אלגאזי פב א, ראה בדברי שניהם היטב.

ובמהרי"ט אלגאזי [פב ג] השיג באמת על המחנה אפרים: לענ"ד נראה לומר, דאף דהתורה חייבתו באחריותם, היינו דוקא כשהם עדיין ביד הנותן, דאכתי לאו ממון כהן הוא כלל דאפילו אחר הפרשה ממון בעלים הוא, דבכי האי גוונא שפיר יש לומר דחייב. אבל כשזיכה לכהן על ידי אחר, דמן הדין כבר זכה הכהן, וקרינן ביה קרא ד"היה לך אך פדה תפדה" דכבר הוא שלו על ידי זכיותו שזוכה לו על ידי אחר — פשיטא דאינו חייב, וראה עוד שם. וצריך לפרש כוונת המהרי"ט"א, שאם כי הוא עצמו סובר בדעת רש"י והרא"ש שבהפרשה נעשה ממון כהן, מכל מקום השיג על המחנה אפרים, כיון שהמחנה אפרים עצמו אינו סובר כן, וכנראה מדבריו בסמ"ח.

משום דעת אחרת מקנה. אך גבי פדיון כתב שם, דודאי מיקרי דעת אחרת מקנה "כיון דאפילו קורא שם חייב באחריותו עד שיבוא ליד כהן [היינו משנתנו], וממון דידיה הוא, והוה ליה דעת אחרת מקנה, דאף על גב דצריך ליתן לכהן איזה חמש סלעים דבן, אבל לא אותן מעות שנותן עתה לכהן, דקריאת שם אינו חל עליהן".

ג. במחנה אפרים [זכיה ומתנה סימן לג] הביא מדברי המהרש"ל [בחדושי על הטור ביורה דעה סימן שה], שכתב, דאם אין כהן בעיר יכול האב לזכות לכהן חמש סלעים על ידי אחר. וכתב על זה: "ולעניות דעתי, כיון דהתורה חייבתו לזה באחריותם עד דמטו ליד כהן, נראה דוודאי לא מהני זכיותו אלא לענין דלא מצי למיהדר ביה אבל באחריותיה קיימי, דלא גרע מהאומר "תן מנה זה לפלוני בעל חובי", דאף על גב דאם רצה לחזור אינו חוזר, אפילו הכי באחריותיה קיימי, וחמש סלעים של בן חוב הוא גם כן".

ולכאורה נראה מדבריו כאן, שהפרשת חמש סלעים עושה ממון כהן, אלא שמכל מקום התורה חייבה באחריותו, ועל דרך שנתבאר

הריבוי ולימד שאינו חייב אלא על הדומה למיעוט שיהא [שבועה על] להבא כמותו, ולא דדריש ליה במשמעות "כלל ופרט [ללא כלל נוסף]", דנימא: "להרע או להיטיב" פירושו של כלל הוא, ואין לך להביא בו אלא הוא לבדו, [דהיינו] הרעה והטבה ולא שאר דברים, ואפילו להבא [לא תביא, כל] שאינו הרעה והטבה —

שכל הדורש התורה בכלל ופרט, אית ליה [אם לא חזר הכתוב וכלל]: "אין בכלל אלא מה שבפרט", וכי הדר אתא כללא אחרינא בתר פרטא — כי הכא דכתיב בתריה "לכל אשר יבטא" — די לך אם תוסיף על הפרט בכלל אחרון דברים שאין בהן הרעה והטבה ויהיו כעין הפרט בלהבא, ולא [תרבה [שבועות] לשעבר, שאינו דומה לפרט כלל, דלהכי אהני כלל קמא למעוטי, והיינו דאומר "כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט", כלומר דן אתה להוסיף על הפרט על ידי כלל האחרון, אבל אי אתה דן להוסיף עליו אלא הדומה לו —

אבל הדורש בריבה ומיעוט, אין הפרט פירוש של כלל [כשאין ריבוי אחריו], אלא ממעטו במקצת, כלומר לא את הכל ריבה בריבוי הראשון, אלא זה וכיוצא בו, [ואף] בלא ריבוי בתרא משתמע ליה זה וכיוצא בו, הלכך כי אתא ריבוי אחרינא בתריה, לרבות בא ואפילו שלא כעין הפרט, ולא מיעוט המיעוט אלא דבר אחד הראוי להוציא מן הכלל הזה יותר מן הכל.

וכך דריש: "ופדויי מבן חודש" ריבה כל סוגי הפדיון —

"בערכך כסף" הרי מיעוט —

"תפדה" — שכתוב קודם המיעוט — ריבה כל סוגי הפדיון —

הרי שריבה ומיעוט וריבת, וילפינן: ריבה הכל, מאי רבי? רבי כל מילי! ומאי מיעוט? מיעוט דבר אחד בלבד והם השטרות.⁽⁹⁾

ורבנן דרשי להנך פסוקים במידת "כלל ופרט", וכך דרשי:

"ופדויי מבן חודש" הרי כלל.

"בערכך כסף" הרי פרט.

"תפדה" — האמור קודם הפרט — חזר וכלל —

והרי "כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט", ולפיכך הכי דרשינן:

מזה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות שאין מטלטלין, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, שנאמר גבי עבדים "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה".⁽¹⁰⁾

9. פירש רש"י: משום שאינם חשובים כלום, והדברים צריכים ביאור לפי מה שפירש רש"י במשנה שנותן הוא לכהן את חובו על חבירו.

10. כתב בשפת אמת: לכאורה קשה, מה בכך שהוקשו לקרקעות, מכל מקום הרי הווי כעין הפרט שהוא מיטלטל?! אך נראה, שבאמת אין

יצאו שטרות, שאף על פי שמיטלטלין, מכל מקום אין גופן ממון, ולכן אין פודין בהם.⁽¹¹⁾

סבורה היתה הגמרא, שבכל התורה אין רבי דורש בכללי ופרטי, אלא בריבוי ומיעוטי, ולכן מקשינין:

אמר תמה ליה רבינא למרימר: וכי רבי בריבוי ומיעוטי דריש, והא רבי בכללי ופרטי דריש במרצע של עבד עברי, שנאמר

[דברים טו]: "כי ימכר לך אחיך העברי, ועבדך שש שנים ובשנה השביעית תשלחנו חפשי מעמך. והיה כי יאמר אליך לא אצא מעמך, ולקחת את המרצע ונתת באזנו ובדלת והיה לך עבד עולם":

דתניא: "מרצע". אין לי אלא שרוצע את אזנו במרצע —

מנין לרבות רציעה בסול [קיסם שראשו חד]⁽¹²⁾ והסירא [קוץ] והמחט והמקרה

טעם התורה משום דמיטלטל, שזה הוא רק רמו למעט קרקע, אבל טעם התורה הוא משום דקרקע אין פודין בו, וכיון דעבד הוקש לקרקע גם בו אין פודין.

11. א. בשבועות לו ב דרשינן כלל ופרט וכלל בכתוב הנאמר בשבועת הפקדון "וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל ... או מכל אשר ישבע עליו לשקר" למעט שטרות שאין גופן ממון, ופירש שם רש"י: שאינן אלא לראיה בעלמא. ופירוש זה לא יתכן אלא גבי שבועת הפקדון, שאינו נפקד על החוב שבשטר אלא על הניר בלבד שהוא אינו אלא לראיה בעלמא, וכעין זה שייך לפרש גם בענינים המבוארים בשבועות מב ב, דמעטינן שטרות מכלל ופרט וכלל. אבל בעניננו גבי פדיון וכן גבי אונאה בשטרות [בבא מציעא נו א, הובא בהערה במשנה], אי אפשר לפרש לכאורה כפירוש זה, לפי מה שפירש רש"י כאן וגבי אונאה שהנידון הוא שנתן לו את החוב עצמו. [ואם היינו מפרשים כפירוש התוספות — המובא בהערה במשנה — שפירשו גבי אונאה שלא מכר לו אלא שטר, וכעין זה נתבאר בהערה שם לפרש גם במשנתנו, אם כן, באמת הוא אין גופן ממון על דרך שפירש רש"י בשבועות].

אך ראה בקצות החושן סימן קצ סק"ו, ובסימן קכו סק"ט, דמתבאר מדבריו שבאמת החוב עצמו מיקרי "גופו ממון", ואם יפדה במלוה על פה יהא הבן פדוי, ורק כשנותן לו מלוה בשטר הוא אין גופו ממון "משום שאינו קונה השטר חוב אלא על ידי הראיה [בכתיבה ומסירה] והוא השטר חוב, ואין גופו ממון".

אלא שכבר העיר על דבריו ב"חידושי רבי שמואל" קידושין סימן ה: דסוף סוף אף במלוה בשטר הרי את החוב עצמו מכר על ידי מסירת הראיה, והחוב הוא גופו ממון לדעת הקצה"ח, ומאי איכפת לן כמה שנעשה הקנין על ידי השטר שאין גופו ממון.

וב"חידושי רבי שמואל" שם צידד לומר על פי דרך הקצה"ח, שאם כי החוב עצמו הוא גופו ממון, מיירי הכא שהחוב עצמו אינו שוה חמש סלעים למוכרו בשוק אלא בצירוף השטר, דעל ידי שהוא מלוה בשטר שוה יותר, ונמצא דשווי השטר עצמו מצטרף לחמש סלעים, ובכי האי גוונא הוא דלא מהני לפדיון הבן, ומשום דשווי הראיה אינו גופו ממון, ראה עוד שם שסייע דבריו על פי דברי המנחת חינוך. אלא שכבר הביא שם, דברש"י במשנתנו מבואר בהדיא שכל החוב אינו אלא חמש סלעים.

12. רש"י לעיל לו ב.

והמכתב [עט ברזל שהיו רגילים לחרוט בו בפנקסי שעוה] (13)?

תלמוד לומר "ולקחת", לרבות כל דבר שנלקח ביד, ולכך אמרה תורה "מרצע" כדי למעט דבר אחד והוא רציעה בסם, וכדמפרש לה ואזיל, דברי רבי יוסי ברבי יהודה.

רבי אומר: "מרצע", מה מרצע מיוחד של מתכת, אף כל של מתכת, ולאפוקי סול וסירא שהם של עץ.

ואמרינן [ופירשנו] במאי קא מיפלגי?

רבי דריש לפסוקים במידת "כללי ופרטי", ומאחר שאמר הכתוב "ולקחת" הרי כלל, ואמר "את המרצע" הרי פרט, וכשחזר ואמר "ונתת באזנו ובדלת" הרי כלל שני, וכלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט שהוא של מתכת.

ואילו רבי יוסי ברבי יהודה דריש להו במידת "ריבוי ומיעוטי". וכשריבה הכתוב, ומיעט וריבה נתרבה הכל, מלבד סם.

הרי מבואר, שרבי דורש את התורה במידת כללי ופרטי ולא בריבוי ומיעוטי!?

ומשנינן: אין בעלמא רבי כללי ופרטי דריש, אכן בכל מקום דורש רבי במידת כללי ופרטי, ומיהו הכא גבי פדיון הבן שאין סדר הכתוב "כלל ופרט וכלל" אלא שתי כללות סמוכים ופרט לאחריהן — שאני, וכדתנא

דבי רבי ישמעאל!

דתנא דבי רבי ישמעאל על הכתוב [ויקרא יא ט]: "את זה תאכלו מכל אשר במים, כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים, בימים ובנחלים, אותם תאכלו":

"במים" "במים" שתי פעמים, שהם שתי כללות סמוכים, ללמד שבכל שרץ המים לא התירה תורה אלא מי שיש לו סנפיר וקשקשת. ופרט, להצריך סנפיר וקשקשת "בימים ובנחלים" בלבד:

אין זה כלל ופרט. כלומר, אין הכתוב נדרש במידת "כלל ופרט וכלל". אלא "ריבה ומיעט" הוא. (14)

ואילו רבנן אמרי: אפילו הכי דרשינן להו בכללי ופרטי, וכדאמרינן במערבא [בארץ ישראל]: כל מקום שאתה מוצא שתי כללות הסמוכים זה לזה, הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט.

שנינו במשנה: אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות, ולא בהקדשות:

וסבורה היתה הגמרא לפרש את המשנה כפשוטה, שלא יפדה את בנו בהקדשות שבידו, ולכן מקשה הגמרא:

והרי פשיטא שלא יפדה בהם את בנו, שהרי ההקדשות לאו דידיה נינהו [אינם שלו]! (15)

13. על פי רש"י כאן ושבועות ד ב.

14. ראה סוגיית הגמרא בחולין סו ב וסז א, כיצד דרשינן לפי כלל ופרט וכלל, וכיצד לפי

ריבוי ומיעוט וריבוי.

15. ראה במהרי"ט אלגאזי [פא ג] שהעיר מדברי הגמרא בקידושין נב א לדעת רבי יהודה

ולכן מפרשת הגמרא את המשנה, **אימא:**

המשה סלעים חייב ליתן לו, ובנו אינו פדוי:

אמר עולא:

דבר תורה בנו פדוי לכשיתן את הכסף עצמו, ומאי טעמא אין בנו פדוי? מטעם גזירה שמא יאמרו פודין בשטר. (2)

נא-ב ולא הקדשות בכל אלו, לומר, שאף את ההקדשות אין פודין בעבדים שטרות וקרקעות. (1)

שנינו במשנה: **כתב לכהן שהוא חייב לו**

את השטר היה עליו חוב זה שחייבתו התורה ונכסיו היו משועבדים לזה, ואם כן, במה שכתב השטר חוב לא הוסיף ולא חידש עליו שום דבר. על פי מנחת חינוך שצב ז, ובית הלוי חלק א סימן ככג.

השלישי: הרשב"א בקידושין ה א כתב, שהאומר לאשה הרי את מקודשת לי במנה ומחייב אני עצמי לך בשטר באותו מנה — אינה מקודשת [דלא כרש"י שם], והביא לזה ראייה מן המבואר בסוגייתנו שהכותב לכהן שהוא חייב לו חמש סלעים לפדיון בנו, הרי בנו פדוי מן התורה רק לכשיתן, הרי מבואר שבהתחייבות עצמה אינו יכול לפדות.

[וראה בטור בשם הבה"ג, ובמה שכתבו בכיאוורו הב"ח והט"ז, ונראה מדברייהם שהבה"ג לא גרס בגמרא "לכשיתן", ראשית בכורים].

ג. תמהו המחנה אפרים [הלכות קנין מעות סימן ה] והקצות החושן [קצ ו] על דברי הרשב"א: מה ראייה היא מפדיון הבן, והרי גבי פדיון הבן נתמעטו שטרות משום שאין גופן ממון, ואינו ענין לקידושין?!

ובקצות החושן שם צידד לומר על פי המבואר בהערות לעיל עמוד א משמו, שבאמת חוב הוא גופו ממון, ורק בחוב של אחרים שהוא מקנה על ידי השטר חשיב אין גופו ממון. ובחידושי רבי שמואל [קידושין סימן ה], צידד לפרש על פי המבואר בהערות לעיל עמוד א משמו, שהחוב הוא גופו ממון, והמשנה לא מיעטה אלא כשצריך את השטר עצמו להשלים

דקיימא לן כוותיה, שאם קידש אשה בהקדש בשוגג, כיון דהקדש מתחלל בשוגג בהוצאה מרשות לרשות, הרי נתחלל ביד האשה וזכתה באותו הקדש ומתקדשת בו, ולפי זה יש לדון כן גם בפדיון הבן, שיהא הבן פדוי אם פדה בהקדש בשוגג. וראה שם שהאריך בענין זה. ובאותו ד שם העיר, דלכאורה יש לפרש משנתנו כרבי יוסי הגלילי הסובר קדשים קלים ממון בעלים הם, ומכל מקום אין בנו פדוי אף על גב דלענין קידושין הוה קידושין אליבא דרבי יוסי הגלילי, ראה שם.

1. כתב רש"י [וראה תוספות בעמוד א ד"ה אימא]: התם נפקא לן מקראי בתורת כהנים בפרשת ערכין.

2. א. רש"י פירש בשני אופנים. האחד: גזירה שמא יאמרו שהבן פדוי אף קודם שנתן. השני: גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות שיש לו על אחרים [שאיין גופן ממון].

ב. מבואר, שבלא נתינת הכסף ודאי אינו פדוי, ואף שלפי פירוש התוספות חייב עצמו בשטר זה, וכן מוכח מן המשנה כפי שנתבאר לעיל. ויש לבאר שלשה טעמים:

האחד: כיון שאין פודין בשטרות. נתיבות המשפט סימן סו א, [והשיג שם על התומים הסובר שהכותב שטר חוב לכהן בנו פדוי, שהריו בסוגייתנו מבואר שאינו פדוי אלא לכשיתן], וראה עוד במה שהובא באות ג.

השני: כיון שבפדיון הבן הרי אף קודם שכתב